

КОНСТИТУЦИОНЕН СЪД

Вх. №

Дата 29-01-23г.

Определен № 1. Д. 4/2023г
с ре маркане Керагоуба
Финансове
27.01.2023г

ДО

КОНСТИТУЦИОННИЯ СЪД НА РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ

ИСКАНЕ

За установяване на противоконституционност на следните разпоредби на Изборния кодекс (ИК): чл. 206, ал. 1 и ал. 3 ИК, чл. 212, ал. 4 и ал. 5 ИК, чл. 213б ИК, чл. 213в ИК, чл. 214 ИК, чл. 268, ал. 4 и ал. 5 ИК, чл. 271 ИК, чл. 430 ИК, както и § 54 от ЗИДИК, ДВ бр. 104 от 30.12.2022 г.

От

Народни представители в 48-то Народно събрание

Правно основание: чл. 149, ал. 1, т. 2, предложение първо във връзка с чл. 150, ал. 1 от Конституцията на Република България

Уважаеми госпожи и господа членове на Конституционния съд на Република България,

На 2 и 23 декември 2022 г. Народното събрание прие Закон за изменение и допълнение на Изборния кодекс (ЗИДИК). Законът бе обнародван в „Държавен вестник“, бр. 104 от 30.12.2022 г. и влезе в сила по общия ред при условията чл. 5, ал. 5 от Конституцията на Република България (КРБ). Становището ни е, че множество от разпоредбите, съдържащи се в приетия закон, са в противоречие с принципа на правовата държава (чл. 4 КРБ), равенството на гражданите пред закона (чл. 6 КРБ) и с конституционно установените принципи на изборителното право (чл. 10 КРБ във връзка с чл. 42 КРБ). Ето защо на основание чл. 149, ал. 1, т. 2, предложение първо във връзка с чл. 150, ал. 1 КРБ Ви молим да упражните правомощията си и да прогласите поради противоречие с чл. 4 КРБ, чл. 6 КРБ и чл. 10 КРБ противоконституционността на оспорените разпоредби на Изборния кодекс, а именно:

чл. 206, ал.1 ИК: в частта *“може по свой избор да”* и *“с хартиена бюлетина или”*. При обявяване на противоконституционността на посочените част от изменената редакция на

чл. 206, ал. 1 ИК ще придобие следната редакция “В избирателната секция избирателят гласува с бюлетина за машинно гласуване, освен в случаите на чл. 212, ал. 5 и чл. 269.”;

чл. 206, ал. 3 ИК: “Избирател, който е избрал да гласува с бюлетина за машинно гласуване, не може да гласува с хартиена бюлетина”;

чл. 212, ал. 4 ИК: “След произвеждане на гласуването се отпечатва от системата бюлетина от машинно гласуване, която се пуска в специална кутия за машинното гласуване. Избирателят не може да промени своя вот чрез повторно машинно гласуване”;

чл. 212, ал. 5 ИК: в частта “Машинно гласуване не се произвежда в избирателни секции извън страната, за образуването на които са подадени по-малко от 300 заявления по чл. 16, ал. 1 или в които на последните избори са гласували по-малко от 300 избиратели, както и в случаите, в които няма лице, на което Централната избирателна комисия е възложила дейности по техническото осигуряване и поддръжка на техническото устройство за гласуване, владеещо български език, което да инсталира и поддържа техническите устройства за машинно гласуване.”;

чл. 213б, ал. 1 ИК в частта “получили над четири на сто от действителните гласове на последните проведени парламентарни избори”;

чл. 213в ИК в цялост;

чл. 268, ал. 4 и ал. 5 ИК;

чл. 271 ИК: в частта „като преброява бюлетините от машинното гласуване“;

чл. 430 ИК: в частта „като преброява бюлетините от машинното гласуване“;

§ 54 ЗИДИК, ДВ бр. 104 от 30.12.2022 г., с което се отменя § 145 от Закона за изменение и допълнение на Изборния кодекс (обн., ДВ, бр. 39 от 2016 г.; изм., бр. 85 от 2017 г., бр. 94 от 2018 г. и бр. 17 и 21 от 2019 г.).

Искането за обявяване на противоконституционност на оспорените разпоредби от Изборния кодекс е допустимо (т. I по-долу) и основателно (т. II по-долу) по представените по-долу съображения.

I. Относно допустимостта на искането

Искането е за обявяване на противоконституционност на разпоредби на Изборния кодекс, които са изменени вследствие на влизането в сила на Закона за изменение и допълнение на Изборния кодекс, обнародван в ДВ бр. 104 от 30.12.2022 г.

Предпоставки за допускане разглеждането на искането за обявяване на противоконституционност на оспорените разпоредби са: **1.** отправяне на искането от легитимен субект по смисъла на чл. 150, ал. 1 Конституцията на Република България (КРБ); **2.** искането да е насочено към упражняването на правомощие на Конституционния съд в кръга на предвидените такива по чл. 149, ал. 1 КРБ; **3.** Липса на решение на Конституционния съд относно оспорваната разпоредба – пречка за разглеждане на искането за обявяване на противоконституционност по чл. 21, ал. 6 от Закона за конституционния съд (ЗКС).

Доколкото посочените по-горе предпоставки са налице, молим да приемете настоящото искане за допустимо и допуснете за разглеждане по същество на искането за обявяване на противоконституционност на оспорените разпоредби на Изборния кодекс. Съображенията ни за допустимостта са следните:

Съдът е сезиран от легитимен субект на инициатива по смисъла на чл. 150, ал. 1 КРБ – повече от една пета от народните представители в Народното събрание.

Предмет на искането е установяване на противоконституционност на разпоредби от закон, което е правомощие на Конституционния съд съгласно чл. 149, ал. 1, т. 2 КРБ.

Конституционният съд не се е произнасял с решение или с определение за недопустимост по предходно искане със същия предмет, поради което не е налице отрицателната процесуална предпоставка за неговата допустимост по реда на чл. 21, ал. 6 ЗКС.

Искането е съобразено с изискуемите от чл. 17, ал. 1 и 2 ЗКС и чл. 18, ал. 1 и 2 от Правилника за организацията на дейността на Конституционния съд (ПОДКС) форма и реквизити и е внесено след обнародването на оспорения акт при спазване на чл. 17, ал. 2 ЗКС.

II. Относно основателността на искането

Преди да разгледаме отделните аргументи, които подкрепят искането за обявяване на противоконституционност на оспорените разпоредби от Изборния кодекс, бихме желали да припомним конституционния стандарт за защита на избирателното право на българските граждани и да положим същия в контекста на упражняването на публичната власт (т. 1 по-долу). Впоследствие ще преминем към отделно разглеждане на противоконституционността на чл. 206, ал. 1 ИК във връзка с чл. 212, ал. 5 ИК (т. 2 по-долу), чл. 213в ИК, чл. 271 ИК и чл. 430 ИК (т. 3 по-долу). Поддържаеме становището, че всички оспорени законодателни разпоредби са противоконституционни, поради нарушение на принципа на правовата държава, произтичащ от чл. 4, ал. 1 КРБ, равенството пред закона и гарантиране на тайната на вота (т. 4 по-долу).

1. Конституционен стандарт за защита на изборителното право

Разпоредбата на чл. 1 от Конституцията на Република България прогласява, че България е република с парламентарно управление, която се основава на принципа на народния суверенитет. Смиълът и съдържанието на този основен конституционен принцип е в това, че цялата държавна власт произтича от народа и се осъществява от него непосредствено и чрез органите, предвидени в Конституцията. В държавите с представително конституционно управление изборите са основна институционализирана форма за осъществяване на народния суверенитет. Ето защо доверието в надеждността, прозрачността и честността на изборния процес са ключови за легитимността и доверието в институциите на Република България.

Измененията в Изборния кодекс трябва да гарантират спазването на принципа на равенство на гражданите пред закона и забрана за дискриминация, прокламиран в чл. 6, ал. 2 КРБ. Този принцип определя изискване за еднакво третиране на гражданите от законодателя. Равенството пред закона означава равнопоставеност на всички граждани пред закона и задължение за еднаквото им третиране от държавната власт. Принципът за равенството е равенство на гражданите пред закона, като законът може за едно и също право или задължение да предвижда диференциация, но това не води до извод за нарушаване на посочения конституционен принцип, ако диференциацията се основава на определен критерий и на него отговарят всички от една група субекти (в този смисъл са и следните решения на Конституционния съд: Решение № 4/2014 г. по к. д. № 12/2013 г. и Решение № 6/2010 г. по к. д. № 16/2009 г.).

Действащата българска Конституция следва постиженията на съвременния демократичен конституционализъм, прокламира принципите на всеобщо, равно и пряко изборително право с тайно гласуване (чл. 10 КРБ). Съгласно Конституционния съд на Република България *„според действащата конституционна уредба изборителното право на гражданите се характеризира като политическо по съдържание, основно субективно право, което пряко произтича от народния суверенитет. То се явява основно средство за реализиране на демократичното управление – чрез неговото упражняване се конституират най-важните структури на държавната власт и се осъществява политически контрол над тяхната дейност. Принципите, въз основа на които се формира това основно право, са установени в чл. 10 от Конституцията – всеобщо, равно и пряко изборително право при тайно гласуване“* (Решение № 3 от 23.2.2017 г. по к. д. № 11/2016 г.).

Конституцията не определя вида на изборната система (Решение № 8/1993 г. по к. д. № 5/1993 г.), реда и условията за упражняване на изборителното право, както и условията, организацията и реда за произвеждане на изборите в Република България. В практиката на Конституционния съд изрично се посочва, че регулирането на тези обществени отношения представлява *„администриране и организация на изборния процес с цел да се осигури*

свободно и безпрепятствено във всяко отношение упражняване на изборителното право на всеки гражданин и не допуска създаване на ограничения (извън установените на конституционно ниво) за неговото упражняване“ (Решение № 3/2017 г. по к. д. № 11/2016 г.). Разпоредбата на чл. 42, ал. 2 КРБ изрично възлага на законодателя да определи със закон организацията и реда за произвеждане на избори. На конституционно равнище чл. 10 КРБ определя принципи, които трябва да бъдат следвани при приемането на законодателната уредба (Решение № 12/2011 г. по к. д. № 11/2011 г., Решение № 9/2016 г. по к. д. № 8/2016 г.). Така при провеждането на изменения в Изборния кодекс законодателят трябва да се води от утвърдените конституционни разбирания и да организира изборния процес по начин, който гарантира постиженията на модерния конституционализъм чрез гарантиране на общо, равно и пряко изборително право при тайно гласуване.

Съгласно чл. 10 КРБ изборите, националните и местните референдуми се произвеждат въз основа на общо, равно и пряко изборително право с тайно гласуване. Организацията и редът за провеждане на избори и референдуми се определят със закон, какъвто е Изборният кодекс, при спазване на всички конституционни принципи, включително и принципа на правовата държава. Промените в Изборния кодекс следва да се подчиняват на принципите за предвидимост, необходимост, обосновааност, откритост и стабилност, които характеризират демократичния законодателен процес (чл. 26 от Закона за нормативните актове).

Посочените по-горе конституционни стандарти не са постигнати от законодателя по отношение на оспорените разпоредби.

2. Противоконституционност на чл. 206, ал. 1 ИК и чл. 212, ал. 5 ИК

Молим да прогласите поради противоречие с чл. 6 КРБ и чл. 10 КРБ противоконституционността на: **(1)** чл. 206, ал. 1 ИК в частта *“може по свой избор да”* и *“с хартиена бюлетина или”*. При обявяване на противоконституционността на посочените част от изменената редакция на чл. 206, ал. 1 ИК ще придобие следната редакция *“В изборителната секция изборителят гласува с бюлетина за машинно гласуване, освен в случаите на чл. 212, ал. 5 и чл. 269.”*; както и на **(2)** чл. 212, ал. 5 ИК в частта *“Машинно гласуване не се произвежда в изборителни секции извън страната, за образуването на които са подадени по-малко от 300 заявления по чл. 16, ал. 1 или в които на последните избори са гласували по-малко от 300 избиратели, както и в случаите, в които няма лице, на което Централната изборителна комисия е възложила дейности по техническото осигуряване и поддръжка на техническото устройство за гласуване, владеещо български език, което да инсталира и поддържа техническите устройства за машинно гласуване”*.

Посочените думи от разпоредбата на чл. 206 ал. 1 ИК създават възможност за избор на изборителите как да гласуват с хартиена бюлетина или с бюлетина за машинно гласуване. Този факултативен начин на гласуване е ограничен в следните случаи – чл. 212, ал. 5 ИК и

чл. 269 ИК. Разпоредбата на чл. 212, ал. 5 ИК се отнася до хипотезите на: „избирателни секции в страната с по-малко от 300 избиратели, при гласуване с подвижна избирателна кутия, в избирателни секции в лечебни заведения, домове за стари хора и други специализирани институции за предоставяне на социални услуги, в избирателни секции на плавателни съдове под българско знаме. Машинно гласуване не се произвежда в избирателни секции извън страната, за образуването на които са подадени по-малко от 300 заявления по чл. 16, ал. 1 или в които на последните избори са гласували по-малко от 300 избиратели, както и в случаите, в които няма лице, на което Централната избирателна комисия е възложила дейности по техническото осигуряване и поддръжка на техническото устройство за гласуване, владеещо български език, което да инсталира и поддържа техническите устройства за машинно гласуване.“

Другото изключение за начина на гласуване е предвидено в чл. 269 ИК, а именно: „случаите, когато поради възникнали непреодолими външни обстоятелства машинното гласуване се окаже невъзможно, секционната избирателна комисия уведомява незабавно районната избирателна комисия и Централната избирателна комисия. Гласуването продължава с хартиени бюлетини.“

В оспорената част на разпоредбата на чл. 206, ал. 1 ИК се създава различно положение и различни права според положението на избирателя – дали е вписан в списъка на избирателите към секция с повече от 300 избиратели или е в списъка на секция под 300 избиратели или другите хипотези, описани в чл. 212, ал. 5 ИК. Приложението на чл. 269 ИК е под условие и „ad hoc“. Но разпоредбата на чл. 206, ал. 1 във връзка с чл. 212, ал. 5 ИК създава привилегировано положение на една група избиратели спрямо друга. Избирателите в секциите с над 300 гласоподаватели, които съставляват близо 90% от секциите за последните избори за народни представители, провели се на 02.10.2022 г., имат право на избор при начина на гласуване – с хартиена бюлетина или с бюлетина за машинно гласуване. Макар и да не е пряко относимо към настоящото производство самите вносителите на законопроекта за последното изменение на посочената законова разпоредба са посочили, че „Елиминирането на изкуствените ограничения пред упражняването на правото на глас от всички желаещи да сторят това български граждани е в съответствие с принципа за правова държава и равенство на гражданите пред закона, предвиден в чл. 6 ал. 1 от Конституцията.“ Основната теза на вносителите беше именно, че има голяма част от българските граждани, които не са упражнили своето право на глас, защото предпочитат по различни съображения да използват хартиена бюлетина, а не такава за машинно гласуване. В този случай не е ясно защо този подход на законодателя е едностранчив. В секциите с повече избиратели всички граждани ще имат право да гласуват с хартиена бюлетина, ако имат притеснения или други съображения относно машинното гласуването. Но подобна грижа за правата и нуждите на избирателите в секциите под 300 избиратели, повечето от

които се намират в малки населени места, не е проявен. Там не е предвидена възможност за лицата, които от своя страна имат съображения и притеснения за използване на хартиената бюлетина, да използват такава за машинно гласуване. А с оглед разгорещените политически дебати от последните години има хора, които твърдо са усъмнени в надеждността на вота. Но съображенията на лицата, вписани в секция под 300 избиратели, които имат съображения и притеснения да гласуват с хартиена бюлетина, не са взети под внимание. Те нямат избор в начина на гласуване. Те нямат същите права според законодателя, както тези други български граждани в секциите с над 300 избиратели.

Освен избирателите в малки населени места налице е неравноправно третиране и на други групи избиратели, които не са обособени по един и същи обективен и непротиворечив критерий. Това са гласоподаватели при гласуване с подвижна избирателна кутия, от избирателни секции в лечебни заведения, от домове за стари хора и други специализирани институции за предоставяне на социални услуги, в избирателни секции на плавателни съдове под българско знаме, както и в чужбина при наличие на по - малко от триста заявления за разкриване на секция или при гласували по - малко от 300 души на предходни избори. Посочените групи не са пренебрежими, като не е налице яснота какво препятства възможността да бъдат третирани по идентичен начин от основния състав. Посочените групи нямат право на избор дали да упражнят правото си на глас чрез машинно гласуване или чрез гласуване с хартиена бюлетина. На следващо място при тези гласоподаватели ограничението е за "машинно гласуване", докато с новата разпоредба на чл.206, ал.1 от ИК методът на гласуване е чрез "бюлетина за машинно гласуване". Целта и духът на ИК при въвеждането на машинно гласуване през 2021г. са насочени към единен общ метод за упражняване на правото на глас и разграничение само за групите по чл.212, ал.5 от ИК. При така действащата правна уредба на ИК след измененията от бр.104 от 2022г. на ДВ може да се достигне до извода, че са създадени три способа за гласуване - гласуване с хартиена бюлетина или с бюлетина за машинно гласуване (основният състав на чл.206, ал.1 от ИК) и, на трето място, машинно гласуване - чл.212, ал.5 от ИК (както и предходни разпоредби). Няма мотиви на законодателя по каква причина лицата от лечебни заведения, например, не могат да гласуват с бюлетина за машинно гласуване, при наличие на действащо ограничение само за машинно гласуване. Нарушен е принципът по чл.10 от КРБ - равенството в избирателното право изисква всеки избирател да има равни права при упражняване правото си на избор. Основната част гласоподаватели имат право на избор за начина на упражняване на правото на глас, докато лицата по чл.212, ал.5 от ИК нямат право на избор. Реформата на метода на упражняване на правото на глас, вместо да разшири правата на субектите на активно избирателно право, води до създаване на три паралелни режима на гласуване при ограничения на начина на упражняването на отделни групи.

Поддържаме становището, че посочените словосъчетания и думи от чл. 206, ал. 1 ИК във връзка с чл. 212, ал. 5 ИК противоречат на положението, залегнало в разпоредбата на чл. 10 КРБ, който в духа на съвременния демократичен конституционализъм прокламира принципите на всеобщо, равно и пряко избирателно право с тайно гласуване. Предвид гореизложеното, нашето становище е, че в настоящата си редакция чл. 206, ал. 1 във връзка с чл. 212, ал. 5 ИК нарушава както принципа на равно избирателно право, така е и в разрез с установените конституционни стандарти в практиката на Конституционния съд, които намират своето обобщение в мотивите на Решение № 9 от 2.07.2021 г. по конституционно дело № 9 от 2021 г.:

„Конституционният съд е последователен в своята практика относно същностните характеристики на избирателното право. В обобщен вид те са изведени в мотивите на Решение № 3 от 23.02.2017 г. по к.д. № 11/2016 г., в които се посочва, че: „според действащата конституционна уредба избирателното право на гражданите се характеризира като политическо по съдържание, основно субективно право, което пряко произтича от народния суверенитет. То се явява основно средство за реализиране на демократичното управление - чрез неговото упражняване се конституират най-важните структури на държавната власт и се осъществява политически контрол над тяхната дейност. Принципите, въз основа на които се формира това основно право, са установени в чл. 10 от Конституцията - всеобщо, равно и пряко избирателно право при тайно гласуване. [...]

Избирателното право е „равно“. Всеки избирател има право на един глас, равен по тежест на гласа на всеки друг избирател в конкретния изборен процес (съгласно максимата „Един човек - един глас - една тежест!“). Конституционният съд поддържа в своята практика, че „равенството в избирателното право е един от съществените елементи на конституционния принцип, че цялата държавна власт, която произтича от народа, се осъществява от него чрез органите, предвидени в Конституцията (чл. 1, ал. 1). Равенството в избирателното право изисква всеки избирател да има равни права при упражняване правото си на избор“ (Решение № 1 от 2009 г. по к.д. № 5/2009г.)“.

Поддържаме разбирането, че в настоящата си редакция с оспорените по-горе части от разпоредбите на чл. 206, ал. 1 и чл. 212, ал. 5 ИК наличието на факултативен избор на гласуване в секциите с 300 и повече избиратели създава неравенство спрямо „по-малките“ секции с под 300 избиратели, които обикновено се намират в по-малки населени места, както и спрямо другите групи по чл. 212, ал. 5 ИК. Същото неравноправно третиране е налице и спрямо останалите групи гласоподаватели по чл. 212, ал. 5 ИК. По този начин се поставя в по-благоприятно положение една група избиратели спрямо други групи избиратели по признаци - големина на секция и респективно населено място, от което е

избирателят; настаняване в лечебно заведение; настаняване в домове за стари хора, в специализирани институции за предоставяне на социални услуги и др. **Така явно и директно се нарушава принципът за равно избирателно право, тъй като гражданите, които са вписани в по-малки секции и останалите групи по чл. 212, ал. 5 ИК имат ограничение при упражняване на правото си на глас – могат да гласуват само и единствено с хартиена бюлетина и не могат да гласуват по начин, избран от тях за разлика от гражданите в големите избирателни секции, които имат право на избор – с хартиена бюлетина или с бюлетина за машинно гласуване.** При това положение е възможно лица, които имат съображения срещу това да гласуват с хартиена бюлетина да не упражнят изобщо правото си на глас, ако са в секция с под 300 избиратели. Същевременно лицата, които са в секциите с повече от 300 избиратели нямат подобни ограничения и ще могат да гласуват по начина, по който желаят.

На следващо място, с думите от чл. 206, ал. 1 ИК: *„може по свой избор“* и *„с хартиена бюлетина или“* се нарушават принципите, залегнали в чл. 6, ал. 2 КРБ. По описаните по-горе подробни доводи законодателят е създал неравнопоставено положение на една група избиратели спрямо друга. Законодателят е взел в предвид и се съобразил с евентуални притеснения на избирателите в секциите с над 300 избиратели, които имат съображения да гласуват само с бюлетина за машинно гласуване и им се предоставя право на избор да гласуват и с хартиена бюлетина, което да спомогне за възможността за участие на повече граждани в избирателния процес, независимо от техните предпочитания за начина на упражняване на правото им на глас. Но за лицата в секциите под 300 избиратели няма подобно отношение и грижа за техните съображения при гласуване по един единствен начин – с хартиена бюлетина. Така лицата, които са в избирателния списък на секции с под 300 избиратели и обикновено от по-малки населени места нямат такъв избор и са поставени в дискриминационно положение, което ще доведе както до съмнения и разочарование, така и до намалена избирателна активност. Законодателното решение създава две отделни групи гласоподаватели с различни по обем избирателни права по признак големина на избирателната секция и на населеното място, от което е избирателят. Трябва да се отбележи, че законодателят напълно е пренебрегнал подробните мотиви на Конституционния съд, дадени в Решение № 9 от 2.07.2021 г. по конституционно дело № 9 от 2021 г. В посоченото решение изрично отбелязвате, че макар (съгласно предходната редакция на чл. 206, ал. 1 ИК) да се гласува с бюлетина с машинно гласуване в по-големите секции, а в по-малките само с хартиена бюлетина няма неравнопоставено третиране на двете групи избиратели, тъй като и двата начина на гласуване са легитимни и равнопоставени и нито една от двете групи няма повече права от другата: *„Не могат да бъдат споделени и доводите на вносителите за нарушаване на принципа на равенство на гражданите пред закона и забрана за дискриминация, прокламиран в чл. 6, ал. 2 от Конституцията. Посоченият*

конституционен принцип има смисъл на изискване за еднакво третиране на гражданите от законодателя. В Решение № 10 от 2016 г. по к.д. № 3/2016 г. Конституционният съд отбелязва, че „равенството пред закона означава равнопоставеност на всички граждани пред закона и задължение за еднаквото им третиране от държавната власт. Принципът за равенството е равенство на гражданите пред закона, като законът може за едно и също право или задължение да предвижда диференциация, но това не води до извод за нарушаване на посочения конституционен принцип, ако диференциацията се основава на определен критерий и на него отговарят всички от една група субекти“. В тази насока са още Решение № 4 от 2014 г. по к.д. № 12/2013 г. и Решение № 6 от 2010 г. по к.д. № 16/2009 г.

В цитираното Решение № 9 от 2.07.2021 г. по конституционно дело № 9 от 2021 г. се посочва, че ако независимо от технологията на гласуване законът предвижда равно третиране на различните начини на гласуване и обезпечава спазването на конституционните принципи на изборното право в различните хипотези, законодателният орган ще е действал в пределите на допустимата законодателна целесъобразност.

В настоящия случай има явно дискриминационно и неравноправно третиране на една група избиратели спрямо друга. Тези от секциите с по-малко избиратели (под 300) и обикновено от по-малки градове нямат право на избор при упражняване на правото си на глас за разлика от тези избиратели, които са в списъците на по-големите секции и обикновено от по-големи населени места. **Законодателят е нарушил конституционната забрана за дискриминация, тъй като ограничава права и предоставя привилегии по отношение на една определена група субекти на основание произход от по-малко населени места и останалите групи по чл.212, ал.5 от ИК – гласуване с бюлетина за машинно гласуване, лично и обществено положение или имуществено състояние спрямо лица от по-големи населени места, лица, които искат да гласуват с хартиена бюлетина и т.н.**

Ето защо с нашето искане желаем да се възстанови равенството чрез прогласяване на противоконституционността на части от чл. 206, ал. 1 ИК във връзка с чл. 212, ал. 5 ИК. По същество след прогласяване на противоконституционността на посочените разпоредби, няма да съществува неравно третиране на една група избиратели спрямо друга чрез създаване на привилегировано положение.

3. Противоконституционност на чл. 213в ИК, чл. 271 ИК и чл. 430 ИК

Молим да прогласите противоконституционността на чл. 213в ИК (в цялост), чл. 271 ИК в частта „*като преброява бюлетините от машинното гласуване*“ и чл. 430 ИК в частта „*като преброява бюлетините от машинното гласуване*“, поради противоречие с чл. 10

КРБ - противоречие с конституционно прокламираното право на общо, равно и пряко избиращелно право с тайно гласуване. Съображенията ни са следните:

Машинното гласуване е въведено с приемането на Изборния кодекс през 2014 г. То е въведено като общ ред, прилаган към всички видове избори, равностойно на гласуването с хартиена бюлетина (чл. 206, ал. 2 ИК). Избирател, който гласува с бюлетина за машинно гласуване, не може да гласува с хартиена бюлетина (чл. 206, ал. 3 ИК). С разширяването на приложението на машинното гласуване през 2021 г. законодателят предвиди възможност за гласуване с обща бюлетина върху визуален или тактилен терминал, която е идентична по своя образ с хартиената бюлетина.

Съгласно Решение № 4 от 2011 г. по к.д. № 4/2011 г. Конституционният съд е приел, „електронното гласуване не е противоконституционно“, то „принципно не е в противоречие с международни договори, по които Република България е страна“. По своя характер „електронното гласуване е адекватна на съвременните реалности възможност, която разширява и улеснява участието на гражданите в изборите.“ При предходно действащата уредба както актът на гласуване, така и неговото отчитане от външна страна могат да бъдат наблюдавани и проверявани от самия гласоподавател, без това да изисква специални технически познания и умения.

След измененията в Изборния кодекс с ДВ бр. 104 от 30.12.2022 г. правното значение на машинното гласуване юридически бе сведено до средство за отпечатване на нов вид „хартиена бюлетина от машинно гласуване“. С измененията в ИК правна стойност се придава на бюлетини от машинно гласуване, които следва да бъдат отпечатани върху специална хартия. Това законодателно разрешение е залегнало в оспорваните разпоредби - чл. 213в ИК в цялост и в частите от чл. 271 ИК и чл. 430 ИК. Така формираното законодателно разрешение повдига съмнения не само досежно неговата целесъобразност, но и за неговата противоконституционност - при нарушение на прокламираното всеобщо, пряко равно избиращелно право с тайно гласуване (чл. 10 КРБ).

Конституционно нетърпимо е резултатите от машинното гласуване да се определят единствено чрез отпечатваните хартиени носители. Стандартите за машинно гласуване следва да отговарят на изискванията за сигурност и надеждност, поставени в Кодекса за добрата практика по изборните въпроси на Съвета на Европа ("Code of Good Practice in Electoral matters"). Това се осигурява чрез изисквания към системата (чл. 213 ИК), процесът на удостоверяване на съответствието (чл. 213а ИК) и въведените условия за прозрачност и сигурност на машинното гласуване (чл. 213б ИК).

Въвеждането на изискването контролната разписка да бъде отпечатвана на специална хартия и това да я превръща в бюлетина от машинно гласуване обезсмисля машинното гласуване като такова. Сред целите на машинното гласуване може да посочим недопускане на манипулирането на гласовете, както и всяко друго нерегламентирано влияние върху изборния процес; гаранция, че всеки избирател подава само един глас за

всеки вид избор и че всеки глас се съхранява и преброява само един път; максимална надеждност срещу външни смущения и неразрешен достъп, включително срещу хакерски атаки (чл. 213, ал. 2, т. 5, т. 9 и т. 10 ИК). Тези цели съответстват на конституционния стандарт, който е заложен в чл. 10 КРБ – така, както той е установен в практиката на Конституционния съд (Решение № 3 от 23.2.2017 г. по к. д. № 11/2016 г.; Решение № 9/2021 по к.д. 9/2021 г.).

Законодателното изменение, което доведе до настоящата оспорвана редакция на чл. 213в ИК, чл. 271 ИК и чл. 430 ИК игнорира стандартите за защита на изборния процес. Въвеждането на задължение за използване на специална хартия за отпечатване на бюлетините не носи допълнителна сигурност на изборния процес, а създава предпоставки за затруднение в провеждането на изборите предвид затрудненията на БНБ да осигури необходимия вид хартия за отпечатване на хартиените отрязъци. На второ място, отразяването на резултата от машинното гласуване единствено чрез преброяване на „бюлетините от машинното гласуване“ създава самостоятелен риск за точното преброяване на гласовете като преодолява защитите по чл. 213 ИК. Използването на протокола от машината едновременно с отброяването на хартиените отрязъци гарантираше на гласоподавателите, че изборният процес протича прозрачно и отчетно, а рисковете от недобросъвестна намеса са почти изключени. При преброяване единствено на хартиените отрязъци, цялата система на защита на изборния процес ще е без значение, защото недобросъвестно поведение на един член на СИК или ОИК ще е достатъчен, за да анулира надлежно подаден глас. Нарушава се принципът на равнопоставеност при упражняването на правото на глас, тъй като при настоящия (след измененията в ИК ДВ бр.104 от 2022г.) способ на гласуване с бюлетина от машинно гласуване може да има потенциално двойно засягане на правото на глас - веднъж при осъществяване на гласуването с машина като автоматизиран процес и втори път при преброяване на отпечатаните от машините бюлетини за машинно гласуване като човешка намеса от страна на членовете на секционните избирателни комисии. При упражняване на правото на глас с хартиена бюлетина процесът на засягане на правото на глас е различно. Не е налице елемент на потенциално засягане от външен автоматизиран фактор на субективното право на глас - като грешка в отпечатване на бюлетина от машинно гласуване спрямо волята на гласоподавателя, нефункционално отпечатване на специалната хартия, спиране на работа на машините по време на упражняване на правото на глас и други. Това поставя принципно двата метода на гласуване като неравнопоставени и оттук неравнопоставеност на гласоподавателите, избрали единия или другия способ на гласуване. Тези различия в начина на упражняване на правото на глас и коренно различните начини на засягането им поставя гласоподавателите, избрали единия или другия способ за гласуване, в очевидно неравноправно положение, което е нарушение на чл.10 от КРБ. Законодателството в настоящата редакция на ИК не може да предостави еднакви гаранции и закрила срещу инвалидиране на упражненото право на глас при двата способа за гласуване - с бюлетина от машинно гласуване или с хартиена бюлетина. Така се нарушава основният конституционен стандарт за правото на глас - равното му упражняване. Преди измененията на атакуваните разпоредби на ИК подобно различно третиране не бе

налице, доколкото правото на глас в една и съща изборна секция като принцип се реализираше по един и същи начин. Пороците при упражняването му, включително като резултат от случайно събитие или на човешко неправомерно поведение, бяха едни и същи. Въвеждането на два алтернативни способа за упражняване на правото на глас в една и съща изборна секция и последващите от това различия в предпоставките за гарантиране на тайното и равно право на глас нарушава чл. 10 на КРБ. Самият ИК не съдържа допълваща нова уредба, която да предпостави изравняване на рисковете при различните способности на гласуване и спазване на конституционния стандарт. В обществото е налице вече разбиране за очевидната неравнопоставеност на двата метода на упражняване на правото на глас след измененията и допълненията в ИК, което засяга правната сигурност и предвидимостта като присъщи елементи на правовата държава. При приемане на оспорваните разпоредби на ИК законодателят е прекрочил границата на допустимо определяне на начина и метода на упражняване на правото на глас, като е създал два различни и нееднакви по естеството си начина на гласуване спрямо една и съща група гласоподаватели. Конституцията не позволява подобно различно третиране, като методът на гласуване следва да бъде един и същи при равни други условия за гласоподавателите от дадена изборна секция.

Правната уредба на изборния процес трябва да даде на избирателите достатъчно на брой гаранции, които да бъдат основа за доверие при реализирането на правото на глас, така че да останат незасегнати принципите на общо, равно и пряко изборно право с тайно гласуване. Описаното съдържание на оспорените разпоредби не гарантира това.

Изясненото по-горе съдържание на конституционните стандарти по смисъла на чл. 10 КРБ във връзка с чл. 42, ал. 2 КРБ поставя в тежест на законодателя задачата да гарантира, че администрирането и организацията на изборния процес ще позволи свободно и безпрепятствено във всяко отношение упражняване на изборното право на всеки гражданин (Решение № 3/2017 г. по к. д. № 11/2016 г.). Преброяването на резултатите има отношение към тежестта на всеки глас, така че да се гарантира равно изборно право. Равенството в изборното право изисква всеки изборител да има равни права при упражняване правото си на избор, както и да е гарантирано, че гласът му ще има еднаква тежест (Решение № 1/2009 г. по к. д. № 5/2009 г.). Предпоставка за еднаквата тежест на гласа е правилното преброяване на подадените гласове. Ограничаването на проверката на подадените гласове до отпечатаните хартиени отрязъци е в противоречие с изискването за равна тежест на всеки глас, т.к. това превръща машинното гласуване в самостоятелен вид хартиено гласуване, за което обаче не се прилагат сходни защити спрямо провеждането на избор с хартиена бюлетина. Вместо да бъде недвусмислено ясно какъв е резултатът от гласуването и да се гарантира точно и недвусмислено отразяване на реално подадения от гласоподавателя глас, правната уредба създава прекомерен риск за неправилно и неточно отчитане на гласовете – все в нарушение на изискванията, заложиени в чл. 10 КРБ.

Отмяната на оспорените разпоредби ще възстанови стандарта за защита на правото на избор в рамките на изборния процес. ЦИК ще може недвусмислено да определи

условията за преброяване на гласовете като вземе предвид хартиените отрязъци и информацията, която се съхранява в машината. Искането за обявяване на противоконституционност на оспорените разпоредби е в синхрон в практиката на Конституционния съд (Решение № 3 от 23.2.2017 г. по к. д. № 11/2016 г.; Решение № 9/2021 по к.д. 9/2021 г.). Именно в мотивите към Решение № 9/2021 по к.д. 9/2021 г. е записано, че процесът на гласуване чрез машина е сигурен, тъй като има хартиена разписка, но и машинен протокол. Така при сравнение на двата независими източника на информация може със сигурност да се установят отклонения в изборния процес и се гарантира в най-пълна цялост неговата законосъобразност и спазването на принципите, залегнали в чл. 10 от КРБ.

4. Противоконституционност на всички по - горе оспорени разпоредби на Изборния кодекс, поради противоречие с принципа на правовата държава, равенството пред закона и гаранциите за упражняване на изборното право

Поддържаме становището, че оспорените разпоредби са в противоречие с принципа на правовата държава (чл. 4 КРБ), равенството на гражданите пред закона (чл. 6 КРБ) и с конституционно установените принципи на изборното право (чл. 10 КРБ). Оспорените разпоредби не покриват конституционните стандарти за правовата държава, равенство на гражданите пред закона и запазване тайната на вота.

Измененията на Изборния кодекс предвиждат в значителна част от секциите изборителят по свое желание да определя начина на гласуване – с хартия или с машина, без законът императивно да установи определени обективни критерии. Правото и задължението за императивно дефиниране на начина на гласуване принадлежи на законодателя.

За да се гарантират равенството на гражданите пред закона и тайната на вота е необходимо изборителите да имат равни гаранции за упражняване на правото на глас и за отчитане на вота независимо от избрания начин на гласуване. Това означава, че гласуването с бюлетина за машинно гласуване трябва в същата степен да отразява направения избор и да гарантира честно отчитане на изборния резултат, сравнено с гласуването с хартиена бюлетина. В Решение № 9 от 2021 г. (по к. д. № 9/2021 г.) Конституционният съд потвърждава трайната си практика, че *„равенството в изборното право е един от съществените елементи на конституционния принцип, че цялата държавна власт, която произтича от народа, се осъществява от него чрез органите, предвидени в Конституцията (чл. 1, ал. 1). Равенството в изборното право изисква всеки изборител да има равни права при упражняване правото си на избор“* (Решение № 1/2009 г. по к. д. № 5/2009 г.).

В същото време обаче с новата редакция на чл. 206, ал. 1 ИК, въвеждането на възможност за изборителя за избор на способа за гласуване (с хартиена бюлетина или с

бюлетина за машинно гласуване) се създава правна несигурност относно запазването на тайната на вота и отчитането на изборния резултат. В зависимост от броя избиратели, избрали да гласуват с бюлетина за машинно гласуване, може да се стигне до нарушаване тайната на вота, като се имат предвид и криминалните практики на контролиран и купен вот, което създава предпоставки за компрометиране на честността и доверието в изборния процес. Освен това, въвеждането в ал. 3 на чл. 206 ИК на едностранна забрана само за избирател, който е избрал да гласува с бюлетина за машинно гласуване, да не може да гласува с хартиена бюлетина, води до неравнопоставено третиране на гражданите и създава допълнителен стимул за гласуване с хартиена бюлетина. По този начин се изразява предпочитание към единия способ за гласуване, съответно правата на гражданите, гласуващи с бюлетина за машинно гласуване са по-слабо защитени, а самите избиратели са поставени в по-неблагоприятно положение в нарушение на чл. 6 от Конституцията. Така се нарушава принципът за равенството на гражданите пред закона, тълкуван в светлината на практиката на КС. Както КС отбелязва в Решение № 10/2016 г. (по к. д. № 3/2016 г.): *„равенството пред закона означава равнопоставеност на всички граждани пред закона и задължение за еднаквото им третиране от държавната власт. Принципът за равенството е равенство на гражданите пред закона, като законът може за едно и също право или задължение да предвижда диференциация, но това не води до извод за нарушаване на посочения конституционен принцип, ако диференциацията се основава на определен критерий и на него отговарят всички от една група субекти“* (в този смисъл и Решение № 4/2014 г. по к. д. № 12/2013 г. и Решение № 6/2010 г. по к. д. № 16/2009 г.). В оспорените разпоредби такъв легитимен критерий, който да обоснове диференциацията между гражданите и по-благоприятното третиране на гласуващите с хартиена бюлетина, не е формулиран.

Следва да се има предвид, че вече отменената уредба в ИК относно машинното гласуване е била предмет на конституционен контрол и е установена нейната съобразеност с конституционните принципи и стандарти. Приетите промени по отношение на машинното гласуване обаче се отклоняват съществено от тези стандарти като са премахнати основни гаранции за честността и прозрачността на този вид гласуване като по този начин се създават негативни стимули за гражданите да не осъществяват машинно гласуване, а да предпочетат хартиените бюлетини. В законовата редакция на машинното гласуване до приемането на изменителния закон от декември 2022 г. се съдържаха достатъчно гаранции, че самият избирател е в състояние да провери начина, по който електронната система регистрира неговия вот, включително чрез разпечатване от самата машина на протокола с данните от машинното гласуване, както и за членовете на секционните избирателни комисии, кандидатите, застъпниците и наблюдателите на изборния процес да получат копие от този протокол (чл. 281 и чл. 283 ИК).

По същество извършената качествена промяна в самия начин за осъществяване на машинното гласуване - по отношение на бюлетината за машинно гласуване, липсата на машинно отчитане на резултатите, липсата на протокол с данните от машинното гласуване

- води до невъзможност за осъществяване на машинното гласуване по един прозрачен и сигурен начин, което е равнозначно на неговото практическо елиминиране. Според новите редакции отчитането на резултатите от машинното гласуване става чрез преброяване от секционната изборителна комисия на бюлетините от машинно гласуване (чл. 271 и чл. 430 ИК), отпада протоколът от машинното гласуване (чл. 281, чл. 283, чл. 335, чл. 440 ИК), отпада и прехвърлянето на данни от записващото техническо устройство (чл. 288 и чл. 446 ИК).

Противоречието между правна форма и съдържание е особено видно при промяната на основните характеристики на бюлетината за машинно гласуване. В старата редакция на закона бюлетината за машинно гласуване е изцяло **електронна**, тя се визуализира на екрана на машината и има същото съдържание и образ като хартиената бюлетина. Така изборителят гласува с бюлетина по образец, която е с идентично съдържание и не се различава по своите външни – видими реквизити. В новата редакция обаче бюлетина от гласуването на машина е също **хартиена**, като замества разпечатваната от машината разписка, с която се удостоверяваше гласоподаването. Това е новата разпечатана от машината **бюлетина от машинно гласуване** (чл. 212, ал. 4 ИК). Това означава, че самите бюлетини, с които се гласува са с различно съдържание, с различни реквизити, със съществено различна големина, сравнени с хартиените бюлетини. По същество се появява **втори вид хартиена бюлетина**, която също се преброява и отчита от секционната комисия, а не от машината (чл. 271 ИК).

В нарушение на формалните аспекти на принципа на правовата държава, които изискват яснота и непротиворечивост на разпоредбите, с осъществената със ЗИД ИК промяна се въвеждат две различни понятия за бюлетините, които се използват при машинното гласуване. В чл. 206 се използва понятието “бюлетина за машинно гласуване”, а с чл. 212, ал. 4 се въвежда понятието “бюлетина от машинно гласуване”, което замества разписката (същото понятие се използва и в чл. 213в, чл. 271, чл. 277, ал. 1, чл. 278, ал. 6, чл. 333, чл. 334 и др.). Налице е съществена разлика между двете понятия, която се изразява в това, че “*бюлетина за машинно гласуване*” е бюлетината, която се визуализира електронно върху машината за гласуване и е със същото съдържание по образец като хартиената бюлетина. От друга страна, “*бюлетината от машинно гласуване*” е разпечатаната разписка от машината, която е с различно съдържание и размер от хартиената бюлетина. В новата редакция на чл. 268 ИК - двата вида бюлетини за/ от машинното гласуване са с различно съдържание – относно “*бюлетина за машинно гласуване*” (по ал. 2) е предвидено, че е идентична с хартиената бюлетина, а за “*бюлетината от машинно гласуване*” (ал. 4) е предвидено, че се отпечатва бюлетина, върху която е изписан отразеният вот. Това означава, че след изменението със ЗИДИК законът използва **три различни понятия за бюлетини** за две различни форми на гласуване, което води до объркване и вътрешна противоречивост на новите законови редакции.

Следва да се има предвид, че в Решение № 9 от 2021 г. (по к. д. № 9/2021 г.) КС, за да приеме за конституционно допустимо гласуването с машини, акцентира върху пълното визуално съответствие между бюлетината за машинно гласуване и хартиената бюлетина:

“Бюлетината за машинно гласуване е проектирана по същия начин както хартиената бюлетина, като ЦИК утвърждава с решение образеца на бюлетината (чл. 212, ал. 3 ИК). По своята същност бюлетината за машинно гласуване не е нищо друго освен пренасяне и визуализиране на текста от хартиената бюлетина върху електронен носител.”

Законодателната промяна със ЗИДИК нарушава именно това съответствие като въвежда, че бюлетината, която се разпечатва от машинното устройство (това е “бюлетината от машинното гласуване”) и е твърде различна от хартиената бюлетина, е именно тази, която се преброява от секционната избирателна комисия.

Противоречието между правна форма и съдържание, липсата на прецизност, яснота и съгласуваност при употребата на съществени за изборния процес понятия водят до колизия с принципа на правовата държава, както и до поставяне в риск организацията и провеждането на един честен, прозрачен и легитимен изборен процес.

За да се гарантират прозрачността и честността на изборния процес, изменителният закон е създал специална уредба в чл. 213б ИК. С чл. 213б ИК се предвижда предоставянето на достъп до изходния код, и документацията на системата за електронната система за машинно гласуване, както и всички други софтуерни инструменти, приложими в изборния процес, на лица, посочени от партиите и коалициите, получили над четири на сто от действителните гласове на последните проведени парламентарни избори. Ограничителният характер на разпоредбата по отношение на партиите и коалициите, които не са участвали в последните избори или не са получили изискуемата подкрепа, създава неравнопоставеност между един и същи вид субекти, участници в изборния процес, не е легитимно и пропорционално с оглед преследваната от закона цел за гарантиране на прозрачност и честност на вота. Това ограничение се доближава до опит за ограничаване на прозрачността на изборния процес само до предварително избран кръг от лица, които получават неоправдано предимство в процеса. Достъпът до информация относно сигурността и надеждността на машинното гласуване е важен за всички участници в изборите и за цялото общество. Изключването на представители на гражданското общество, различни неправителствени организации, които са специализирани в наблюдението на изборния процес, също не е оправдано.

Основен елемент на принципа на правовата държава е спазването на принципите на законодателния процес. Безспорно е, че проблемите в законодателния процес ерозират принципа на правовата държава, водят до липса на доверие в институциите, което влияе негативно и на регулативния потенциал на приетите закони (ако не вярваме, че законите защитават публичното благо и интерес, а само частни, партийни, корпоративни интереси,

защо да ги спазваме). Според стандартите за върховенството на правото, развити от Венецианската комисия се приема, че съществен елемент на принципа на правовата държава е изискването за прозрачен, отчетен, инклузивен и демократичен процес на приемане на закони (Venice Commission, Rule of Law Checklist, Study No. 711 / 2013, CDL-AD(2016)007).

В Доклада относно върховенството на правото за 2020 г. (SWD(2020) 301 final, с. 24.] изрично се констатира проблемът, че *„използването на обществени консултации и оценки на въздействието е ограничено. По отношение на законодателната процедура в България се смята, че липсват предсказуемост и стабилност поради извършването на чести промени в законодателството.“* Наред с това се отбелязва, че *„заинтересованите страни са забелязали тенденция в законодателната процедура измененията, внасяни между първо и второ четене в Народното събрание, да водят до значителни промени без да се провежда съответният публичен дебат“.* Подобна е оценката и в доклада по Механизма за сътрудничество и проверка от края на 2017 г., в който се посочват много ясно проблемите в законодателния процес: *„...Последните събития в Народното събрание отново привлякоха вниманието към въздействието от непредвидимия процес на вземане на законодателни решения.“* (COM(2017) 750 final).

Също така, по силата на § 54 ЗИДИК се отменя § 145 от Закона за изменение и допълнение на Изборния кодекс (обн., ДВ, бр. 39 от 2016 г.; изм., бр. 85 от 2017 г., бр. 94 от 2018 г. и бр. 17 и 21 от 2019 г.) в преходните и заключителните разпоредби.

Отменената разпоредба регламентира условията и реда за провеждане на експериментално електронно дистанционно гласуване и за поетапно създаване на готовност за прилагането му в българската избирателна система.

Нормите, регламентиращи възможността за въвеждане на електронното дистанционно гласуване бяха приети след широк обществен дебат и голяма обществена подкрепа. На 25.10.2015 г. бе проведен референдум с въпрос *„Подкрепяте ли да може да се гласува и дистанционно по електронен път при произвеждане на изборите и референдумите?“*. 1 883 411 български граждани подкрепиха електронното дистанционно гласуване, от общо 2 587 593 гласували. С Решение от 21.01.2016 г. Народното събрание подкрепи възможността да се гласува и дистанционно по електронен път при произвеждане на изборите и референдумите и при разписани законови гаранции за тайната на вота, гражданския контрол върху изборния процес и сигурността на информационните системи.

Предложението за отмяна на § 145 от ЗИДИК (обн., ДВ, бр. 39 от 2016 г.; посл. ред. 21 от 2019 г.) не се съдържаеше в нито един от проектозаконите, които бяха приети на 1-во гласуване. Текстът бе предложен между 1-во и 2-ро четене на законопроекта за изменение и допълнение на Изборния кодекс по реда на чл. 80, ал. 1 от ПОДНС (вх. № 48-254-04-9 от 15.11.2022 г. от Десислава Атанасова и група народни представители). Съответно бе приет от Народното събрание всъщност само на 1 гласуване и без обществен дебат.

Не на последно място следва да се посочи, че оспорените разпоредби са приети в грубо нарушение на принципа на законността и на правната сигурност, които са съставни елементи на принципа за правовата държава.

В практиката на Конституционния съд и в правната теория трайно е възприето виждането, че принципът на правовата държава е многопластов и се формира от съчетаването на двата елемента – формалния, включващ правната сигурност, и материалния, обхващащ материалната справедливост (Решение № 3 на КС на България от 28.04.2020 г.) Това включва: (а) принципа на законността, който по същество включва прозрачен, отчетен, демократичен и плуралистичен законодателен процес и (б) правната сигурност, която изисква наред с другото разпоредбите да са ясни и предвидими и да не се променят ретроспективно. В съответствие с принципите на правната сигурност и на защита на оправданите правни очаквания се изисква надлежно да бъдат отчетени оправданите правни очаквания на засегнатите страни.

Видно от приетия на първо четене законопроект, същият се състои от 18 параграфи, а приетият на второ четене закон се състои от 56 параграфи, които съществено се отклоняват и по принцип, и по обхват от първоначално приетия закон. Всеки един от оспорените параграфи е предложен между 1-во и 2ро четене и не само принципно съществено се отличава от приетия на първо четене, но и противоречи на изложените мотиви от вносителя.

Уважаеми госпожи и господа членове на Конституционния съд на Република България,

С оглед на изложеното, молим да се произнесете с решение, с което да обявите за **противоконституционни поради противоречие с принципа на правовата държава (чл. 4 КРБ), равенството на гражданите пред закона (чл. 6 КРБ) и с конституционно установените принципи на изборното право (чл. 10 КРБ във връзка с чл. 42 КРБ) разпоредбите на:**

чл. 206, ал.1 ИК: в частта *“може по свой избор да”* и *“с хартиена бюлетина или”*;

чл. 206, ал. 3 ИК: *“Избирател, който е избрал да гласува с бюлетина за машинно гласуване, не може да гласува с хартиена бюлетина”*;

чл. 212, ал. 4 ИК: *“След произвеждане на гласуването се отпечатва от системата бюлетина от машинно гласуване, която се пуска в специална кутия за машинното гласуване. Избирателят не може да промени своя вот чрез повторно машинно гласуване”*;

чл. 212, ал. 5 ИК: в частта *“Машинно гласуване не се произвежда в избирателни секции извън страната, за образуването на които са подадени по-малко от 300 заявления по чл. 16, ал. 1 или в които на последните избори са гласували по-малко от 300 избиратели, както*

и в случаите, в които няма лице, на което Централната избирателна комисия е възложила дейности по техническото осигуряване и поддръжка на техническото устройство за гласуване, владеещо български език, което да инсталира и поддържа техническите устройства за машинно гласуване.”;

чл. 213б, ал. 1 ИК в частта “получили над четири на сто от действителните гласове на последните проведени парламентарни избори”;

чл. 213в ИК в цялост;

чл. 268, ал. 4 и ал. 5 ИК;

чл. 271 ИК: в частта „като преброява бюлетините от машинното гласуване“;

чл. 430 ИК: в частта „като преброява бюлетините от машинното гласуване“;

§ 54 ЗИДИК, ДВ бр. 104 от 30.12.2022 г., с което се отменя § 145 от Закона за изменение и допълнение на Изборния кодекс (обн., ДВ, бр. 39 от 2016 г.; изм., бр. 85 от 2017 г., бр. 94 от 2018 г. и бр. 17 и 21 от 2019 г.).

С уважение,

Хриса Иванова

Наредба Цорданова

Атанас А. Атанасов <

Атанас Славов

Асен Васильов

Кирин Петров

Васил Павлов

Андрей Михайлов

Васил Стефанов Стефанов
Кристина Анамб Анамб
Венушевска Миндова Юзефовска
Мирослав Киселов Иванов
Тамиза Славова Султанова - Алевтея

ИОРДАН ИВОР Терзиевски
Иорданка Иткова Костанчева
Деница Димитрова Симеонова

Милена Ушев Матеев

Стою Георгов Боев
Мана Владимиров Иванова
Христо Симеонов Симеонов
Андрей Ананасов Рибров

Силена Рувел Киселич
Иво Георгиев Атанасов
Илион Иорданов Томе
Снежана Киселич
Богомир Петров

Георги Николаев Стамов
Веселин Нелив Нелив
Радомир Краснов Василев

Петър Георгиев Петров
Христо Иорданов Железов
Цветелина Кочанова Симеонова - Зарина
Искрен Цветочев Ардаковичев

Николай Димков Димов
Уасирей Николов Мухев

Стефан Георгиев

Радомир Рударски

Росен Котуров

Иван Манев

Венко Сабунджиев

Венцислав Нецова-Андреев

Иван Марко Христов

Богдан Петков

Иван Иванов

Александар Дучков -

Кристиан Кочевски

Димитар Йедеков

Радослав Вацков -

Борко Раичков -

Христо Петров

Владимир Табачков

Андрей Цукков

Георги Георгиев

Петар Куленин

Дени Стефанов

Димитр Крив

Константин Башички

Богдан Георгиевич Божанов

Иван Берез

Александр Сидоров

Енисей Иванович Фенографов

Игорь Иванович

Юлия Владимировна

Ульяна Михайловна

Андрей Табаков

Горан Михайлов

Кристина Кузнецова

Мария Дмитриевна

Александра Сидоровна

Людмила Ивановна

Александр Кайгородов

Владимир Павлов

Иван Митрофанович